

Marcel Ortín. *Josep Carner i la traducció*. Quaderns, 6. Lleida: Punctum, 2017, 318 pp.

JORDI MALÉ
Universitat de Lleida
male@filcat.udl.cat

DOI: [10.31009/anuaritrilcat.2019.i9.06](https://doi.org/10.31009/anuaritrilcat.2019.i9.06)

Data de recepció: 3 d'octubre de 2019

Amb aquest ja són sis els números que integren la col·lecció «Quaderns» de TRILCAT (Grup d'estudis de traducció, recepció i literatura catalana, de la Universitat Pompeu Fabra, amb la participació de membres d'altres universitats). Dels sis volums, n'hi ha un de confegit a partir d'un plantejament històric: *La traducció catalana sota el franquisme*, de Montserrat Bacardí; dos estan dedicats a sengles escriptors les obres dels quals compten amb una llarga tradició de versions catalanes: *Traduir Shakespeare. Les reflexions dels traductors catalans*, de Dídac Pujol, i *Molière en català. Les reflexions dels traductors*, de Judit Fontcuberta; i els altres volums tracten de tres il·lustres traductors catalans: *Carles Riba i la traducció*, de qui signa aquesta ressenya; *Marià Manent i la traducció*, de Jordi Marrugat, i el volum de Marcel Ortín que ara ens ocupa, *Josep Carner i la traducció*.

L'estructura de tots els volums de la col·lecció és idèntica: una primera part amb un estudi introductori i una segona part en què es reproduïx una selecció de textos. En el cas dels tres volums dedicats a traductors, aquesta selecció la formen diversos articles, assaigs i pròlegs vinculats amb aquesta seva faceta literària. Perquè l'objectiu de la col·lecció no és tractar de la pràctica traductora d'aquests (i comptem que ben aviat d'altres) autors sinó del seu pensament i les seves idees sobre la traducció (com expliciten els subtítols dels volums dedicats a Molière i Shakespeare).

Atès aquest objectiu, l'elaboració del volum dedicat a Carner ha resultat una mica més complexa que no la dels de Manent i Riba, perquè Ortín ha vist clar que calia ocupar-se del Carner traductor, però també del Carner director de col·leccions literàries i del Carner membre d'institucions culturals de l'època, ja que a través de les unes i les altres va impulsar l'aparició d'obres traduïdes tant per altres escriptors com per ell mateix. També Riba i Manent van participar en iniciatives editorials i institucionals, però no en la mesura amb què s'hi va involucrar l'autor de *Les bonhomies*, sobretot a principis del segle xx. Per aquesta raó l'estudi d'Ortín, tot i centrar-se en l'àmbit de la traducció, ens ofereix alhora un panorama de la vida literària catalana en els anys en què Carner hi va tenir un destacat protagonisme. Una visió panoràmica que no s'està, a vegades, de focalitzar-se en detalls concrets, com ara els honoraris cobrats per algunes de les traduccions fetes o la curiositat de mostrar, a través d'extractes epistolars, la feina que va tenir Carner per convèncer Maria Antònia Salvà perquè traduís *Mirèio* de Mistral (per bé que cal admetre que no era pas imprescindible incloure, dins un estudi sobre Carner i la traducció, ni els honoraris —per valorar els quals caldria tenir dades comparatives del cost de vida de l'època— ni aquest episodi d'estira-i-arrosses amb Salvà, a diferència de, per exemple, les consideracions

sobre la llengua de la traducció de l'autora mallorquina, del tot pertinents i que queden ben exposades).

Quant al Carner traductor, Ortín ressegueix la vida i l'activitat literària de l'autor de *Nabí* i va confeint una llista amb totes les seves traduccions publicades en volum. Una llista tan completa com li ha estat possible tenint en compte les dificultats per localitzar-ne algunes, especialment les publicades a l'estranger i sobretot les mexicanes de la postguerra (diverses de les quals no ha pogut consultar i li ha calgut acudir a fonts indirectes).

També resulten problemàtiques les traduccions aparegudes a principis de segle, en concret les de l'Editorial Muntanola. Ortín admet que n'ofereix «una relació extensa però encara provisional, susceptible de ser ampliada». Certament, moltes de les publicacions de Muntanola, sovint de petit format, són molt difícils de localitzar i a vegades ni apareixen al Catàleg Collectiu (CCUC). Aprofitem per fer una petita aportació a la llista d'aquestes traduccions, un volumet de la col·lecció «Noches de invierno» no inventariat per Ortín i que vam trobar per atzar en una llibreria de vell: *La Pereza castigada*, del qual transcrivim la coberta (que fa alhora de portada): «La Pereza castigada (cuento búlgaro)», «Un Rico (cuento ruso)», «Las Puertas de los grandes (cuento griego)». Texto de J. Carner. Ilustraciones de J. Colom. Editorial Muntanola S. A. Barcelona, s. d., 16 p. (al capdamunt consta: Serie III N° 8; enlloc no consta el nom de la col·lecció, però sí que figura al final del volumet anterior, el núm. 7 de la mateixa sèrie, que conté «La Hija de la Luna (cuento japonès)», amb text de Carles Riba traduït al castellà per J. Gay.

Cal remarcar que Ortín també ha tingut en compte les obres carnerianes d'autotraducció, la majoria al castellà, algunes al francès (fetes amb la seva muller, Émilie Noulet) i fins i tot una al català (traducció d'una obra que va escriure i publicar originàriament en castellà, *Misterio de Quanaxhuata*). Com també ha dedicat un breu apartat a les «recreacions» de poesia xinesa aplegades per Carner a *Lluna i llanterna* (1935). L'estudiós hi remarca que algunes havien estat publicades abans a la revista mallorquina *La Nostra Terra* el 1932; tanmateix, cal creure que n'hi havia d'anteriors, perquè el 1928 Marià Manent, a la nota preliminar de *L'aire daurat. Interpretacions de poesia xinesa*, afirmava haver-ne ja «vist alguna finíssima versió de Josep Carner». Aquí afloren de nou les dificultats per controlar la producció bibliogràfica carneriana. I això encara posa més en relleu l'ingent treball que ha hagut de realitzar Ortín per elaborar aquest volum.

De cadascuna de totes les traduccions esmentades i llistades, se'n dona una referència bibliogràfica completa, amb totes les dades pertinents, i se n'indiquen les reedicions. Val a dir que, en el cas de les tres traduccions shakespearianes de la «Biblioteca Popular dels Grans Mestres» (1908-1910), hauria valgut la pena d'afegir-hi (ni que fos entre claudàtors) que a les respectives cobertes s'indicava que pertanyien a la col·lecció «Obres completes de W. Shakespeare»; la numeració dels volums més aviat sembla que es refereixi a aquesta col·lecció específica, ja que l'altra, més genèrica, pretenia abraçar autors clàssics en general, com el mateix Ortín explica (del volum *El somni d'una nit d'estiu*, d'altra banda, caldria indicar que se'n va fer una segona edició el mateix any, potser a causa de l'èxit de la seva escenificació, com Ortín documenta en comentar-la).

Resulta discutible, finalment, l'opció d'anar confegint la llista a mesura que avança l'estudi introductori, de manera que queda fraccionada entre els diversos apartats en què es divideix. Evidentment, tal opció es justifica pel fet que, alhora que es va realitzant l'inventari de les traduccions, cadascuna es contextualitza i es comenta. Però també s'hauria pogut simplement esmentar el títol de cada traducció en el lloc corresponent de l'estudi, i posar al final una única llista seguida i ordenada per anys de totes les traduccions carnerianes amb la seva referència bibliogràfica —tal com es va fer als volums dedicats a Riba i Manent dins la mateixa col·lecció.

També cal destacar que Ortín no tan sols llista les traduccions en forma de llibre, sinó que va enumerant minuciosament, sobretot a les notes, tots els poemes i textos traduïts per Carner i que van aparèixer en publicacions periòdiques. La feina de recerca bibliogràfica ha estat, insistim-hi, immensa. I cal afegir-hi un ampli domini de la bibliografia sobre Carner i la seva època, que ha permès a l'estudiós de considerar totes les hipòtesis en els casos de fets dubtosos, com ara l'any en què l'autor de *La paraula en el vent* es va posar a estudiar l'anglès. Ortín, a més, ha fet un extens buidatge de la premsa a la recerca de ressenyes de totes les traduccions (i de les representacions de les de textos teatrals). I sembla tenir localitzats tots (o quasi tots, perquè sempre fa de mal dir) els articles publicats per Carner en diaris i revistes —la seva edició dels quals fa anys que molts esperem.

Respecte a la tria dels textos antologats, respon al disseny de voler tractar de Carner no sols com a traductor sinó també com a editor i com a home compromès dins el projecte cultural i polític iniciat per Prat de la Riba. N'hi ha, doncs, que no parlen estrictament de traducció, però sí d'altres àmbits del sistema literari que hi estan relacionats (les editorials, la llengua, el teatre, etc.). Podria discutir-se la presència d'alguns d'aquests textos en tant que la traducció no n'és pròpiament el tema o sols hi apareix de manera indirecta, però la seva inclusió queda plenament justificada pel plantejament d'àmplia perspectiva fet a l'estudi introductori. Pensem sobretot en els textos de la postguerra (al marge de les notes «De l'art de traduir»), això és, els fragments d'una conferència i dos discursos dels Jocs Florals escrits a l'exili, els quals es poden relacionar amb el discurs de 1935 «Universalitat i cultura», llegit a l'Institut d'Estudis Catalans durant la República. La pertinència d'aquests textos ve donada pel darrer apartat de l'estudi introductori, «Humanitat comuna, valors universals», amb el qual Ortín ha volgut posar de manifest el component ideològic d'algunes de les idees carnerianes sobre la llengua, la literatura i la traducció. Un component que també trobem en textos semblants d'autors catalans coetanis, com ara Carles Riba, a través dels quals intentaven expressar, en moments de gran dificultat per al país, els valors humanístics i el paper que una llengua com la nostra podia i havia de representar dins el corrent de la cultura europea i fins universal.

El millor que es pot dir, en resum, de *Josep Carner i la traducció* és que llevaran profit de la seva lectura no tan sols els carnerians sinó tota persona interessada en la cultura i la literatura catalanes de bona part del segle xx.